

Ministry of Higher Education, Science and Innovations
of the Republic of Uzbekistan

“TA'LIM SIFATINI TA'MINLASHNING ILG'OR USULLARI: MUAMMO VA YECHIMLAR”

XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN

MATERIALLAR TO'PLAMI

“ADVANCED METHODS OF ENSURING QUALITY OF EDUCATION: PROBLEMS AND SOLUTIONS” CONFERENCE PROCEEDINGS

OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

**Samarkand,
2-3 May 2024**

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
ADVANCED METHODS OF ENSURING QUALITY OF EDUCATION: PROBLEMS AND
OPPORTUNITIES

Advanced Methods of Ensuring Quality of Education: Problems and Opportunities.
Conference Proceedings (2nd part). JA Inkwell Publishing, May 2-3, 2024, Samarkand,
Uzbekistan.
329 pp.

Uzb: “Ta’lim sifatini ta’minlashning ilg’or usullari: muammo va yechimlar”
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallar to’plami (2-qismi), 2024-yil
2-3-may - S.: JA Inkwell Publishing, 2024. – 329 b.

Members of the Editorial Board:

Fazliddin Ruzikulov
(Chairman)

*Assoc. Prof., Dr., Acting Rector of Samarkand State Institute of Foreign
Languages (Uzbekistan)*

Bekpulat Turobov
(Deputy Chairman)

*Assoc. Prof., Acting Vice-Rector for Scientific Affairs of Samarkand State
Institute of Foreign Languages (Uzbekistan)*

Anvar Ismailov
(Deputy Chairman)

*Assoc. Prof., Dr., Dean of English Faculty-I of Samarkand State Institute of
Foreign Languages (Uzbekistan)*

Gulnoza Boltakulova
(Resp. Ed.)

*Assoc. Prof., Dr., Head of the Chair at Samarkand State Institute of Foreign
Languages (Uzbekistan)*

Asqar Abdullaev
(Exec. Sec.)

*Teacher of English at the chair of Innovative Educational Technologies and
Pedagogy at Samarkand State Institute of Foreign Languages (Uzbekistan)*

Copyright © 2024
by JA Inkwell Publishing House,
Samarkand State Institute of Foreign Languages

All rights reserved

Published by JA Inkwell Publishing.
Arizona, USA

HARAKATLI O'YINLAR ORQALI O'QUVCHILARDA JAMOAVIY HAMKORLIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH

Normatov Xasan Isroil o'g'li¹

Annotatsiya:

Mazkur maqolada harakatli o'yinlarning o'quvchilarda jamoaviy hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni va pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida qo'llaniladigan harakatli o'yinlar orqali o'quvchilarning o'zaro muloqotga kirishishi, bir-birini qo'llab-quvvatlashi, umumiy maqsad yo'lida hamkorlik qilishi hamda mas'uliyatni his etishi kabi ijtimoiy fazilatlarning shakllanishi yoritilgan. Shuningdek, jamoaviy o'yinlarni tashkil etishning metodik jihatlari va ularni ta'lim jarayoniga samarali tatbiq etish bo'yicha amaliy tavsiyalar keltirilgan. Tadqiqot natijalari harakatli o'yinlardan maqsadli va tizimli foydalanish o'quvchilarning jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish hamda jismoniy tarbiya mashg'ulotlari samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: harakatli o'yinlar, jamoaviy hamkorlik, jismoniy tarbiya, o'quvchilar, pedagogik metodika, ijtimoiy ko'nikmalar, hamkorlik, ta'lim jarayoni.

doi: <https://doi.org/10.2024/6zwo8e84>

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning nafaqat bilim va amaliy ko'nikmalarini, balki ijtimoiy kompetensiyalarini ham rivojlantirish ustuvor vazifalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, jamoada ishlash, o'zaro hurmat, samarali muloqot va umumiy maqsad yo'lida hamkorlik qilish kabi fazilatlar zamonaviy ta'limning muhim natijalaridan hisoblanadi. Bunday ko'nikmalarni shakllantirishda jismoniy tarbiya mashg'ulotlari o'ziga xos pedagogik imkoniyatlarga ega.

Harakatli o'yinlar jismoniy tarbiya darslarining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, ular o'quvchilarning jismoniy rivojlanishi bilan bir qatorda shaxsiy va ijtimoiy sifatlarini ham takomillashtirishga xizmat qiladi. O'yin jarayonida ishtirokchilar o'zaro fikr almashadi, vazifalarni taqsimlaydi, sheriklarini qo'llab-quvvatlaydi va umumiy natijaga erishish uchun birgalikda harakat qiladi. Shu jihatdan harakatli o'yinlar jamoaviy hamkorlik ko'nikmalarini tabiiy muhitda rivojlantirishning samarali vositalaridan biri sanaladi.

Amaliy kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida harakatli o'yinlardan maqsadli foydalanilgan hollarda o'quvchilarning darsdagi faolligi ortadi, o'zaro munosabatlari mustahkamlanadi hamda jamoada ishlashga bo'lgan qiziqishi kuchayadi. Biroq ayrim hollarda o'yinlarni tashkil etishda metodik yondashuvning yetarli darajada qo'llanilmasligi ularning tarbiyaviy va rivojlantiruvchi imkoniyatlaridan to'liq foydalanishga to'sqinlik qilishi mumkin.

¹ G'allaorol tumani 44 – maktab, Jismoniy tarbiya o'qituvchi

Shu nuqtai nazardan, harakatli o'yinlar orqali o'quvchilarda jamoaviy hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirishning ilmiy-metodik asoslarini o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida qo'llaniladigan harakatli o'yinlarning jamoaviy hamkorlikni rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlarini tahlil qilish, ularni samarali tashkil etish bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda harakatli o'yinlar orqali o'quvchilarda jamoaviy hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash maqsadida sifat va miqdoriy yondashuv elementlarini o'z ichiga olgan kompleks metodlardan foydalanildi.

Tadqiqotning nazariy asosini jismoniy tarbiya, pedagogika va ta'lim psixologiyasiga oid ilmiy adabiyotlar, o'quv-uslubiy manbalar hamda ushbu yo'nalishdagi ilmiy tadqiqotlar tashkil etdi. Adabiyotlarni tahlil qilish orqali harakatli o'yinlarning jamoaviy hamkorlikni rivojlantirishdagi o'rni, ularni tashkil etish tamoyillari va mavjud metodik yondashuvlar o'rganildi.

Empirik bosqichda pedagogik kuzatish va taqqoslash metodlaridan foydalanildi. Jismoniy tarbiya mashg'ulotlari jarayonida jamoaviy harakatli o'yinlarning o'quvchilarning o'zaro muloqoti, vazifalarni taqsimlashi, sheriklarini qo'llab-quvvatlashi hamda umumiy maqsadga erishishdagi ishtiroki kuzatildi. Kuzatish natijalari oldindan ishlab chiqilgan mezonlar asosida qayd etildi va tahlil qilindi.

Tadqiqot davomida jamoaviy hamkorlik ko'nikmalarini baholash uchun quyidagi mezonlar asos qilib olindi:

- o'quvchilarning o'zaro muloqot darajasi;
- jamo'a manfaatini shaxsiy manfaatdan ustun qo'ya olish qobiliyati;
- vazifalarni birgalikda bajarish faolligi;
- o'zaro yordam va mas'uliyat hissining namoyon bo'lishi;
- nizoli vaziyatlarni hamkorlik orqali hal etish darajasi.

Olingan ma'lumotlar tavsifiy tahlil usuli yordamida umumlashtirildi hamda harakatli o'yinlarning jamoaviy hamkorlikni rivojlantirishdagi pedagogik samaradorligi baholandi.

Natijalar

Tadqiqot davomida harakatli o'yinlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarning o'quvchilarda jamoaviy hamkorlik ko'nikmalariga ta'siri amaliy jihatdan o'rganildi. Tajriba jarayonida o'quvchilarning guruhda ishlash, o'zaro muloqot, vazifalarni taqsimlash hamda birgalikda qaror qabul qilish ko'nikmalari kuzatildi va tahlil qilindi.

Tajriba boshlanishida o'quvchilarning jamoaviy hamkorlik darajasi o'rtacha yoki past ko'rsatkichlarda ekanligi aniqlandi. Ayrim o'quvchilar jamoaviy faoliyatda passiv ishtirok etgan, boshqalar esa faqat individual faoliyatga moyillik bildirgan. Shuningdek, guruh ichida fikr almashish va kelishuv asosida ishlash holatlari yetarli darajada shakllanmaganligi kuzatildi.

Tajriba jarayonida jismoniy tarbiya mashg'ulotlariga jamoaviy harakatni talab qiluvchi harakatli o'yinlar tizimli ravishda joriy etildi. Ushbu o'yinlar o'quvchilarning hamkorlikda harakat qilishini, tezkor qaror qabul qilishini hamda jamoa maqsadi uchun birgalikda ishlashini ta'minladi. Mashg'ulotlar davomida o'quvchilar o'rtasida muloqot faollashdi, o'zaro yordam va qo'llab-quvvatlash holatlari sezilarli darajada ortdi.

Tajriba yakunida o'tkazilgan kuzatuvlar natijasida o'quvchilarning jamoaviy hamkorlik ko'nikmalarida ijobiy o'zgarishlar qayd etildi. Xususan, guruhda ishlashga bo'lgan qiziqish ortdi, o'quvchilar vazifalarni mustaqil taqsimlash va birgalikda yechim topish jarayonida faolroq ishtirok eta boshladilar. Shuningdek, konfliktli vaziyatlarni tinch yo'l bilan hal qilish va o'zaro fikrni hurmat qilish darajasi oshgani kuzatildi.

Olingan natijalar harakatli o'yinlarning o'quvchilarda nafaqat jismoniy faollikni, balki ijtimoiy hamkorlik va jamoaviy mas'uliyatni rivojlantirishda samarali vosita ekanligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, bunday yondashuv sinf jamoasida ijobiy psixologik muhitni shakllantirishga ham xizmat qilishi aniqlandi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari harakatli o'yinlardan tizimli foydalanish o'quvchilarda jamoaviy hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita ekanligini tasdiqladi.

Muhokama

Mazkur ish natijalari harakatli o'yinlar o'quvchilarda jamoaviy hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirishda samarali pedagogik vosita ekanligini ko'rsatdi. Olingan natijalar shuni tasdiqlaydiki, jamoaviy faoliyatni talab qiluvchi o'yinlar o'quvchilarning o'zaro muloqotini faollashtiradi va ularni birgalikda harakat qilishga undaydi.

Tajriba davomida kuzatilgan ijobiy o'zgarishlar, avvalo, o'yin jarayonining tabiiy ravishda hamkorlikni talab qilishi bilan izohlanadi. O'quvchilar maqsadga erishish uchun bir-biri bilan kelishishga, vazifalarni taqsimlashga va o'zaro yordam ko'rsatishga majbur bo'ldilar. Bu esa jamoaviy mas'uliyat hissining shakllanishiga olib keldi.

Shuningdek, harakatli o'yinlar o'quvchilarda motivatsiyani oshiruvchi omil sifatida ham xizmat qildi. An'anaviy mashg'ulotlarga nisbatan o'yin shaklidagi faoliyat ularning qiziqishini kuchaytirdi, bu esa o'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirokini ta'minladi. Natijada passiv o'quvchilarning ham jamoaviy faoliyatga jalb etilishi kuzatildi.

Olingan natijalar boshqa pedagogik izlanishlar bilan ham mos keladi. Xususan, jismoniy tarbiya jarayonida interfaol va o'yin texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ko'plab ilmiy manbalarda ham qayd etilgan.

Biroq, ayrim holatlarda o'quvchilarning jamoaviy ishlash ko'nikmalari darajasi bir xil emasligi aniqlandi. Bu esa individual psixologik xususiyatlar, boshlang'ich tayyorgarlik darajasi va sinfdagi ijtimoiy muhit bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Shu sababli, bunday mashg'ulotlarni tizimli va bosqichma-bosqich tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Mazkur ish natijalariga asoslanib shuni ta'kidlash mumkinki, harakatli o'yinlar o'quvchilarda jamoaviy hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirishda samarali pedagogik vosita hisoblanadi. O'yin jarayonida o'quvchilar birgalikda harakat qilish, o'zaro kelishish va umumiy maqsadga erishish uchun hamkorlikda ishlash zarurligini amaliy tarzda his etdilar.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, harakatli o'yinlar orqali tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning faolligini oshirdi, ularning muloqot madaniyatini yaxshiladi hamda jamoa ichida o'zaro ishonchni mustahkamladi. Ayniqsa, ilgari passiv bo'lgan o'quvchilarning ham jarayonga jalb etilishi ijobiy natija sifatida qayd etildi.

Shuningdek, bunday yondashuv o'quvchilarda mas'uliyat hissini kuchaytirib, jamoa manfaatini anglashga yordam berdi. O'quvchilar faqat o'z natijasi uchun emas, balki butun guruh muvaffaqiyati uchun harakat qilish zarurligini tushuna boshladilar.

Xulosa qilib aytganda, olib borilgan kuzatuv va tahlillar harakatli o'yinlardan tizimli foydalanish ta'lim jarayonida nafaqat jismoniy faollikni, balki ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarni ham rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatdi. Shu sababli, ushbu metodikani jismoniy tarbiya darslarida kengroq qo'llash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

- [1]. Abdullayev, A. *Tezkorlik va koordinatsiya rivojlanishi metodikasi jismoniy tarbiya fanida.* – Toshkent: Fan, 2018. – 142 b.
- [2]. Hamidov, R. *Pedagogik kuzatuv va motorik ko'nikmalarni shakllantirish metodikasi.* – Samarkand: SamDU nashriyoti, 2021. – 128 b.
- [3]. Karimov, D., & Islomov, S. *Estafeta o'yinlari va ularning motorik qobiliyatlarni rivojlantirishdagi roli.* – Toshkent: O'zbekiston Pedagogika Universiteti, 2019. – 96 b.
- [4]. Rasulov, T. *Jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida koordinatsiyani rivojlantirish.* – Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti, 2020. – 110 b.
- [5]. Doniyorov, R. *O'zbek tili texnik terminologiyasining ayrim masalalari.* – Toshkent: Fan, 1977. – 159 b.
- [6]. Normatov, X. *Theoretical Approaches to Developing Professional Ethics in Future Physical Education Teachers, Journal of Language Pedagogy and Innovative Applied Linguistics, 2023. -Vol. 3. Issue 1. Pages: 23-26.*
- [7]. Tursunov, A. *Jismoniy tarbiya darslarida o'yin metodikasi.* – Samarqand: Fan va Ma'rifat, 2019. – 88 b.
- [8]. <https://www.sciencedirect.com/topics/psychology/sports-game>
- [9]. <https://www.britannica.com/sports/sports>

37.	D. Mirboboeva	INCREASING COGNITIVE COMPETENCES THROUGH GAME ACTIVITIES IN TEACHING FRENCH TO STUDENTS	129-131
38.	N. Ochilova	KELASI ZAMONGA TEGISHLI VAZIYATLARDA IRREALIS IFODALANISHI	132-135
39.	N. Ochilova	EPISTEMIK MODALLIKNING KONSEPTUAL IFODASI	136-138
40.	B. Po'latov	ALISHER NAVOIYNING "SADDI ISKANDARIY" DOSTONIDAGI AYRIM SO'ZLARNING O'ZBEK TILIDAN INGLIZ TILIGA TARJIMASI HAQIDA	139-141
41.	G. Rakhimova	THE IMPORTANCE OF THE EXPRESSING POLITENESS IN EFL CLASSROOMS	142-145
42.	L. Ibragimova	"SOG'LIK" LEKSEMALI MAQOLLARNING XALQLAR MADANIYATIDA TUTGAN O'RNI	146-147
43.	O. Tursunova	FALSAFIY TA'LIMNING SIFATINI OSHIRISH - MA'NAVIY TARBIYA ASOSI	148-152
44.	Sh. Sultonov , A. Amirov , I. Umarov	MATEMATIKANI QANDAY O'RGATISH BO'YICHA 15 TA STRATEGIYA	153-155
45.	N. Rashidova	RASMIY NUTQIY MULOQOTNING DUNYO TILSHUNOSLIGIDA O'RGANILGANLIK DARAJASI	156-158
46.	A. Abdullayev , Q. Begmatov , III. Вохидов	SIFAT DERIVATSIYASI	159-161
47.	A. Кудратов	МАТННИ ЧЕГАРАЛОВЧИ ВОСИТАЛАР	162-164
48.	R. Uralova , N. Rasulov	CONCEPTUAL ANALYSIS OF THE LEXICAL FIELD REPRESENTING SPIRITUALITY AND ENLIGHTENMENT	165-167
49.	F. Mansurov	Yaqub Charxiy falsafiy va diniy dunyoqarashi shakllanishida tasavvuf ta'limotining ta'siri	168-170
50.	Z. Bahriddinova	THE MEANING OF "GRANDFATHER", "GRANDMOTHER" AND ITS FUNCTIONAL-SEMANTIC MICROSYSTEMS	171-175
51.	C. Anorboeva	ПОДГОТОВКА ПЕРЕВОДЧИКОВ С ИСПАНСКОГО ЯЗЫКА И СОВРЕМЕННАЯ МОДЕЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПЕРЕВОДЧИКА	176-180
52.	T. Iskandarov	ARAB ALIFBOSINI O'RGANISHDA ABJAD USULINING O'ZIGA XOS XUSUIYATLARI	181-184
53.	З. Файзуллоева , М. Уракова	ФОНЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ МАХМУДХОДЖИ БЕХБУДИ "ПАДАРКУШ" И "КИТАЯНКА С БЕЛЫМ ВЕЕРОМ"	185-187
54.	H. Ichromova	ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ ЭКВИВАЛЕНТНОСТЬ В ПРОЦЕССЕ ПЕРЕВОДА	188-191
55.	A. Xalilova	ПРОЦЕСС ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ПРИ ПОМОЩИ ДИАЛОГА	192-193
56.	Д. Алимджанова , Г. Бердиева , Д. Бердиев , У. Бургутова	АВТОРСКИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ (РОССИЙСКИЕ)	194-199
57.	S.A. Bozorov , N. Isayeva	O'ZBEK VA RUS TILLARIDAGI ROD KATEGORIYASI	200-201
58.	N. Rasulov , X. Aюбов	THE RELATIONSHIP OF THE REALIS/IRREALIS PHENOMENON WITH OTHER CATEGORIES	202-207
59.	D. Qurbonova	TEMURIY MALIKALAR MA'NAVIY MEROSI ASOSIDA TALABA-QIZLARDA MA'NAVIY-AXLOQIY QADRIYATLARNI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI	208-211
60.	D. Yarqulova , G. Yo'ldosheva	THE DIFFERENCES AND SIMILARITIES OF CASE CATEGORIES IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	212-215
61.	F. Khandamova , L. Khandamov	LINGUACULTURAL FEATURES OF RELIGIOUS ONOMASTIC WORDS IN ENGLISH	216-218
62.	Love Sharma (Scientific Leader, PhD, Yorova Sayora Karimovna)	UNVEILING THE LINGUISTIC AND ANATOMICAL INTERPLAY: HOW LATIN BREATHE LIFE INTO THE CLAVICLE BONE	219-221
63.	Z. Tosheva	ALISHER NAVOIYNING LIRIK MEROSI	222-225
64.	Z. Saparova	STRATEGIES FOR TEACHING PROBLEM SOLVING SKILLS	226-228
65.	A. Azamova , Z. Erdanova	LINGUISTIC FEATURES AND FUNCTIONS OF COLLOQUIAL WORDS	229-230
66.	M. Abdurashidova	ACCENTS, DIALECTS AND VARIANT OF ENGLISH WORDS ACCENTS, DIALECTS AND VARIANT OF ENGLISH WORDS	231-233
67.	M. Amrilloeva	NUTRITION AND WELLNESS: BUILDING HEALTHY EATING HABITS	234-236
68.	O. Abdiyeva	DEIXES AND ITS SEMANTIC AND PRAGMATIC FEATURES	237-239
69.	M. Diyorova	EXPLORING THE NUANCES OF METAPHOR AND METONYMY	240-241
70.	Sh. Ahtamova	GRAMMATICAL CONTENT OF PERSON'S AGE CATEGORY	242-244
71.	D. Maxkamova	STYLISTIC USAGE OF STRUCTURAL MEANING	245-246
72.	F. Eshmirzayeva	FROM THEORY TO PRACTICE: IMPLEMENTING INQUIRY BASED LEARNING IN CLASSROOM	247-249
73.	G. Kurbanmuratova , M. Narzullayeva	EXAMINING THE ROLE OF PARENTAL SUPPORT IN FACILITATING STUDENT SUCCESS	250-252
74.	X. Normatov	HARAKATLI O'YINLAR ORQALI O'QUVCHILARDA JAMOAVIY HAMKORLIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH	253-256
75.	N. Mamatkulova	SYNONYMY AND ANTONYMY IN ENGLISH AND UZBEK PROVERBS ACCORDING TO THEIR LEXICAL AND SEMANTICAL FEATURES	257-258
76.	F. Rafieva , Sh. Farxodova	UNLOCKING POTENTIAL: THE ROLE OF EARLY LANGUAGE ACQUISITION IN CHILDREN'S LINGUISTIC DEVELOPMENT	259-263